

PEKÁRY-HÁZ – KIRÁLY UTCA 47 – CSÁNYI UTCA 18

Krúdy Gyula a „Sárkányfejes” házban

Hogy Krúdy Gyula mikor lépett be először a Király utca és a Csányi utca sarkán álló „Sárkányfejes” ház, a híres a Pekáry-ház kapuján? Erről pontos adattal nem rendelkezünk, de minden bizonnyal 1897-ben történhetett. Tizenkilenc éves volt akkor, egy esztendeje élt Budapesten, szorgalmasan írogatott az Egyetértésbe, a Fővárosi Lapokba,

KRÚDY GYULA ELSŐ FIÁVAL | 1906 KÖRÜL | PIM | FOTÓ: BÉKEI ÖDÖN

a Pesti Naplóba, a katolikus Magyar Szemlébe, s még ki tudja, hány helyre. A lapok munkatársaival barátkozott, kocsmába, kávéházba, egyéb helyekre járt velük, olykor az irodalmi szalonokba is. Például az előkelő asszonyságok egyik műkedvelő körébe, az Auróra Körbe, amelynek többek közt tagja volt későbbi felesége, Spiegler Arabella.

A Krúdynál hét esztendővel idősebb, tanítónő végzettségű író nő egyebek mellett szintén a Fővárosi Lapokban és az Egyetértés című függetlenségi párti lapban publikált. Satanella (vagy Bogdán Bella) néven közölt tárcákat, ezek olykor egy oldalon jelentek meg az ifjú titán írásaival. Hogy személyesen megismerkedtek-e már valamelyik szerkesztőségben vagy csak azon a bizonyos napon, amikor Krúdy elő-

PORTRÉ | 1895 | PIM | FOTÓ: HUNYADY LÁSZLÓ

ször lépte át a Pekáry-ház küszöbét, ma már nem dönthető el. Roboz Imre, aki kortársként gyűjtötte össze a száz évvel ezelőtti magyar irodalom budoáritkait, azt írja, hogy itt a házban kötött az ismeretség, mégpedig épp az Auróra Kör egyik szokásos csütörtöki összejövetelén, melyet az író nő lakásán tartottak.¹ Eszerint Csávolszky Lajos, az Egyetértés főszerkesztője mutatta be őket egymásnak az irodalmi zsúron. Valószínűleg tehát 1897-ben. Katona Béla, a kitűnő Krúdy-kutató szerint talán év vége felé.² Viharos kapcsolatukra jellemző, hogy 1898 februárjában már meg is tartották az eljegyzést.

Bella lakott tehát eredetileg a Pekáry-házban, mégpedig apja, Spiegler Gyula Sámuel lakásában. Az akkor hatvanadik évén túl járó úr nyugalmazott iskola-

igazgatóként a bölcsészettudományak és a helytörténetnek szentelte napjait. Egyebek mellett megírta a zsidó filozófia és a '48-49-es szabadságharc történetét németül, valamint adalékokat közölt a Lipótváros és az Erzsébetváros múltjáról. Nemcsak bölcsész végzettséggel rendelkezett, de felszentelt rabbi is volt. Nyugdíjba vonulása előtt magán nevelőintézetet tartott fenn a zsidó nagypolgárság gyermekei számára, melyben felesége is tanított zenét és nyelveket. Négy gyermekük közül a legidősebb volt Bella. Valószínűleg valamikor

1 ROBOZ IMRE: Az irodalom budoárjaiban Bp. 1916. 25-26.

2 KATONA BÉLA: Krúdy Gyula pályakezdése Bp. Akadémiai Kiadó 1971. 175.

1892-93-ban költözhetek a Király utca 47. számban található Pekáry-házba, mert az 1892-es címjegyzék szerint még a Király utca 21. alatt laktak, de az 1894-es szerint már nem.³

Krúdy Gyula a felnőtt kor akkori határát el nem érve, az atyai tiltás ellenére (állítólag hamisított szülői engedéllyel) vette feleségül Spiegler Arabellát, 1899. december 27-én, s maga is a Pekáry-házba költözött, a Spiegler-családhoz. Nincs biztos ismeretünk róla, hogy a lakás melyik emeleten, pontosan hol lehetett, de nagyon valószínűnek látszik, hogy a harmadik emeleti sarokerkélyes lakás volt az. Efölé az erkély fölé nyúlik ugyanis a párkányról az a kőszarkány, amelyet Krúdy legtöbbször említ a házzal kapcsolatban. A Hét Bagoly című regényében például így: *„...a Pekáry-féle régi házon még ott volt a sárkányfő, amely hosszú nyakát az utcára és egy erkély felé nyújtotta. Az erkélyen az ismert, kis termetű, barna írónő tartotta délutánonként kihallgatásait öreg és fiatal gavallérok között.”*⁴ Nem nehéz ebben a barna írónőben Satanelára ismerni, s az ifjú gavallérok közé odaképzelné Krúdyt is. Ez volna tehát szerelmük Rómeó és Júlia erkélye? E romantikus ház romantikus balkonja. Krúdy másutt, az X. Y. pesti demokrata című cikkében is írja: *„...a sarokházban egy azóta leszakadt sárkányfej alól nézegettem az éji toronyórát.”*⁵ A Teréz templom ugyanis épp átellenben található, s nyilván annak éjjel is kivilágított óráját nézegette.

Itt élte tehát ifjú házasa éveit az író, s bizonyosan itt alkotta például A podolini kísértet című regényét és zolai ihletésű, nagy Budapestablóját, az Aranybányát. Ebbe a házba születtek Bellától való gyermekei: Gyula 1900. október 6-án, Ilona 1902-ben, a néhány hónaposan meghalt Veronika 1905-ben. Viszont Mária 1908-ban már valószínűleg nem. Ekkorra sejtethetően Bella is elköltözött közös otthonukból. Krúdy már hamarabb: 1901-től ritkán járt haza, bár 1906-ig még a Király utca 47. maradt a bejelentett címe. Házassága hamar megromlott. Nem vált ugyan el – egészen 1919-ig –, de alkalmi férj lett belőle. Ennek okaira, s a Pekáry-házbeli életének bemutatására legjobb idézni azt a válóperes iratot, amelyet ügyvédje számára fogalmazott meg 1918-ban: *„Feleségem sohasem szeretett engem. Sőt gyűlölt.*

3 Budapest Székesfőváros Cím- és Lakjegyzéke az idézett évekből

4 KRÚDY GYULA: Hét Bagoly
In: Hét Bagoly – Boldogult úrfikoromban Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó 1963. 206.

5 KRÚDY GYULA: Pesti Album
Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó 1985. 251.

Gyűlölte bennem a tehetségesebb író, gyűlölte bennem naivságomat, de leginkább megvetett azért, hogy feleségül vettem. Addig számtalan udvarlói közül ugyanis senkinek sem jutott eszébe őt nőül kérni. Egy rövid idő előtt vidékről felszármazott naiv és hiszékeny ifjú kellett ahhoz, hogy ez az oktalan házasság létre jöjjön... Engem a közelgő gyermek végképp lefegyverzett, igyekeztem feleségem kedvébe járni, majd miután közeledésemet mindig brutálisan elutasította, mind kevesebb időt töltöttem a házban, hogy feleségemnek útjába ne legyek. A kívülről lezárt és a lakás többi részétől elkülönített szobácskában volt egy megalázóan szennyes ágyam, a szobát számomra senki sem takarította, enni a legritkábban kaptam otthon... A gyermek megszületése után sem javult a helyzet. Feleségem brutális bánásmódja, fékevesztett gyűlölete nem ismert határt... Nem egyszer lezárva találtam a szobámat, napokig kóboroltam rongyosan, piszkosan, amíg megengedte, hogy bemenjek a lakásba, legalább tiszta fehérneműt vehessek.”⁶ Így élt hát Krúdy a Pekáry-házban, boldogtalanul, bár a leírás talán kissé túloz. Ezért költözött el az író oly hamarosan az Erzsébet körútra, ha hinni lehet a címjegyzéknek. Ugyane jegyzék Bellát 1906-ban tünteti fel utoljára, s akkor még a Király utca 47-ben. Spiegler Gyula, az apa még nyomon követhető később is, 1907-ben a közeli Gyár utcába, majd a Dembinszky utcába s végül a Thököly útra távozott. Bella és a kis Krúdy-gyerekek valószínűleg különváltak tőle. Krúdy Mária emlékezése szerint „laktak a Nagykörúton, annak minden szakaszán, az Oktogon és a Boráros tér között, az Andrássy úton...a Király utca és a Fasor sarkán.”⁷ Nagy, többszörös lakásokban, s nyilván ilyen 4-5 szobás lehetett a Pekáry-házbeli is. Házassága rossz napjaiért Krúdy-nem haragudott meg a Pekáry-házra. Nyilván szerette historizáló romantikáját, ami oly közel állt szívéhez. Az épület díszei – melyek a források szerint már 1870-ben is hullottak – mesékre ihlették. Különösen az a fej nélküli sárkányszobor, amely még az ő elköltözése után is száz évig őrködött csonkán a harmadik emeleti sarokerkély fölötti párkányon. Többször, többféleképp mesélte el e gótikus szörny feje vesztésének történetét. A Hét Bagolyban úgy, hogy bizonyára Satanelła egyik vendégének,

6 KRÚDY ZSZSA: Apám, Szindbád Bp. Táltos GM 1988. 25.

7 Krúdy világa Szerk.: TÓBIÁS ÁRON Bp. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadása 1964. 26.

Déri Gyula szerkesztőnek valamely nagyotmondásától szakadt le⁸, a Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban? című regényben úgy, hogy a templomba hajnali misére igyekvő utcalányok feletti csodálkozásában pottyant le⁹, a Szent Terézia utcái szerint pedig Vázsonyi Vilmos követté választásakor¹⁰. Krúdy odakerülésekor talán még megvolt, s tán épp lehulltával köszöntött be a boldogtalanság. *„A házban, melynek erkélyéről egy szélviharos éjjelen nyomtalanul elröpült a kő-sárkányfej – mintha a ház lakóinak boldogságát vitte volna magával –, szent szerelem és pokolparáznasága lakott együtt”*¹¹

ZSUZSA LÁNYÁVAL | 1925 | PIM | FOTÓ: DISKAY SÁNDOR

– olvashatjuk A pesti utcák című cikkben. S hogy a pokol paráznaságát mire érti az író? Nyilván a házbeli, zajos, verekedéseiről is híres sarokvendéglőre, amelyet szintén megemlít párszor a műveiben, hol Kék Macskának, hol Vörös Macskának nevezve. Feltűnik a Bukfenc című regényben is, melynek kis hősnője, Gyöngyvirág ide érkezik meg a nagymama kíséretében, hogy „művészeti” tanulmányait Remete R. Arnold harmadik emeleti színészeti és varieté iskolájában megkezdje. *„Nini, hisz ez a régi Pekáry-ház”* – kiált fel az idős hölgy. –

8 Ld. Hét Bagoly jegyzet előbb

9 KRÚDY GYULA: Mákvirágok kertje Bp. Magvető Könyvkiadó 1961. 361.

10 KRÚDY GYULA: Pesti Album Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó 1985. 330.

11 KRÚDY GYULA: Öreg szó az ifjakhoz I. Bp. Aqua kiadó 1995. 185.

„Fogadni mernék, hogy sárkányfej van a ház homlokzatán, a harmadik emeleti erkély felett. Ebben a házban volt a Kék macska. A nagymama egy másodpercig talán fiatalságára gondolt, amint szemügyre vette a félig vak ablakokat, amelyek mögött az egykori híres éjjeli mulatóhely volt, ahol tán ő maga is táncolt a grófokkal és fiákeresekkel, amíg lengedező fiatalságát élte.”¹² A hírhedt Kék Macska valójában a Király utca 15-ben volt, de Krúdy átregényesítette ide, az egykori Vörös Macskába, melyet a nagyon régiek még

MUNKA KÖZBEN | 1930 | PIM | FOTÓ: BELLER REZSŐ

a Rómaihoz címzett mulatónak ismertek. Valószínűleg Remete úr művészeti iskolája is apósa, Spiegler Gyula Sámuel tanodájának irodalmi transzformációja.

Találunk-e ma valami nyomot az írótl a házban, a homlokzaton lévő emléktáblán kívül? Szinte semmit. Egy emlékfoslány, egy pletyka, egy villanás sem maradt a régi, még vele együtt élő lakógenerációk emlékeiből. Maradt viszont abból a hangulatból valami, amit ő is érezhetett. Mert a ház nem sokat változott az ő ideje óta, csupán öregeedett és romlott száz évet. A kapubolton át tipikus pesti bérházudvarra

12 KRÚDY GYULA: Bukfenc – Velszi herceg – Primadonna Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó 1958. 49.

jutunk, az épületszárnyak szorításában sovány gesztenyefa áll, három emeleten függőfolyosók szaladnak körbe, még a régi, neogót mintázatú vaskorlátal. Ilyen szegélyezi a kopott, vörös márvány csigalépcsőt is, de ennek motívumai közé minden emeletnél egy GP monogramot is öntöttek, nyilván az építetőre, Pekáry generálisra utalva. Fönn, a harmadik emeleten, abban a lakásban, amelyhez a sarokerkély tartozik, a Kocsis család él, majdnem harminc éve. De soha nem hallották, hogy Krúdy és felesége is éppen ebben élt volna. A lakók sem tudnak biztosat, mondanak ezt is, azt is: egy idős úr azt, hogy a Csányi utcai oldalon az egyik középső lakás volt Krúdyé. Valaki pedig egy már meghalt idős lakó emlékezésére hivatkozva azt, hogy az I. emelet 40, ami hátul, a gang legvégén található a sarokban. Ezért aztán biztos adat híján, az irodalmi ráutalások alapján továbbra is a sarokerkélyes tűnik a legvalószínűbbnek, míg elő nem kerül majd valahonnan egy feljegyzés, egy anyakönyv vagy levél amely eldönti a kérdést. De egyelőre ilyet nem találtam.

Történt viszont, hogy az önkormányzat 2005-ben felújította a ház homlokzatát. A falak addigi meleg vöröse ekkor vált világos homokkő színűvé. S ekkor – füttyülve az irodalmi hagyományra – pótolták a sárkány száz éve elveszített fejét is. Így a Pekáry-ház köszönyetege már csak Krúdy műveiben maradt fejnélküli, mindörökre.